WARIES MISDAADREEKS · Nº 153

Tweede Doek in Bergen

De zaak van het tweede doek

Het gastenboek en het reserveringsboek
van Pension De Blauwe Uil, Bergen (N.H.)
bijeengebracht als dossier

UITGEVERIJ WARIES

Inhoud

Hoe dit boek werkt 5
Wie is wie 6
Aan wie dit leest 8
De begane grond van De Blauwe Uil 10

Deel I · Het oude gastenboek

Het gastenboek van De Blauwe Uil 12
Het voorste schutblad 13
Augustus 1921 14
De eerste Uilenavond 15
Begin augustus 1923 16
Het zondagsontbijt 17
Midden augustus 1923 18
De dag voor de Uilenavond 19
Tussen blad 46 en blad 48 20
Een briefkaart en twee afscheidsgroeten 21
September 1923 22
Een zomer later 23
Brakel komt terug 24
Een nieuw geluid in de gang 25

Deel II · Een week in september

Honderd jaar De Blauwe Uil 27
Welkom in De Blauwe Uil 28
Reserveringen week 38 en 39 29
Een reservering voor kamer 3 30
Uit de agenda van Roos 31
Het nieuwe gastenboek 33
De sleutelkast 36
De aangifte 37

Deel III · De map 'Tweede doek'

Herontdekt: Brakels tweede doek van de Ruïnekerk 39
Vergeten Brakel duikt op 40
Kavel 64 41
Rapport over het tweede doek 44
Berichten tussen Roos en Joost 46
Antwoord van Mathijs Kerkhoven 47
Inventaris van de zolderdoos 48
Over het atelier 49

VOORAF

Hoe dit boek werkt

Dit is geen roman maar een dossier. U krijgt de stukken die Roos Kaandorp, eigenaar van Pension De Blauwe Uil in Bergen, in oktober 2026 bij elkaar heeft gezocht: bladzijden uit het oude gastenboek van haar overgrootmoeder, haar eigen reserveringsboek en gastenboek, mails, rapporten, bonnetjes, een veilingcatalogus en wat er later nog boven water kwam.

Achter in het boek staan vijf vragen. Lees de stukken, maak aantekeningen op de werkbladen en vul het antwoordformulier in. Pas als u alle vijf antwoorden hebt opgeschreven, opent u de verzegelde oplossing. Hebt u hulp nodig, dan staan er hints in drie niveaus, op hun kop gedrukt zodat u niet per ongeluk te veel leest. Niveau 1 wijst alleen een richting.

Wat u moet weten

Alles wat u nodig hebt, staat in dit boek. U hoeft niets op te zoeken. Tijden, data en paginaverwijzingen kloppen; als twee stukken elkaar tegenspreken, is dat geen drukfout maar een aanwijzing. Mensen vergissen zich, verzwijgen iets of liegen. Niet iedereen die liegt, is de dader.

De stukken zijn in vier delen geordend; het vijfde deel is voor uw eigen onderzoek. Deel I is het oude gastenboek uit de jaren twintig. Deel II bevat wat er in september 2026 in het pension gebeurde, zoals het in Roos' eigen boeken staat. Deel III is de map die Roos bijhield over het 'tweede doek'. Deel IV bevat wat pas in oktober boven water kwam.

Bij veel stukken staat een korte aantekening van Roos, herkenbaar aan een oranje streep in de kantlijn. Roos is uw opdrachtgever en geen verdachte, maar ook zij kan zich vergissen.

Speelduur

Reken op twee tot vier uur, alleen of samen. Een potlood, een spiegeltje en kladpapier komen van pas.

VOORAF

Wie is wie

In alfabetische volgorde per periode. Een naam in deze lijst zegt niets over schuld of onschuld.

Zomer 1923 en eerder

Bakels, familie, uit Haarlem; vader, moeder en zoontje Kees. Gasten van de Uil.

Brakel, Jacob Lodewijk (J.L.), kunstschilder uit Amsterdam (1886-1958), werkte in de kring van de Bergense School. Logeerde in de Uil in 1921 en 1925.

Dekker, Frans, kunstschilder uit Laren. Gast in de zomer van 1923.

Kaandorp-Bos, Aaltje (Aal), oprichtster en pensionhoudster van De Blauwe Uil (1881-1962). Overgrootmoeder van Roos en Joost.

Lindeboom, Cato, onderwijzeres uit Haarlem; kwam elke zomer en tekende graag.

Sneller, dr. Wouter, schoolarts uit Amsterdam; vaste gast.

Swart-Lely, Ida, uit Haarlem, met haar man Herman Swart. Overgrootmoeder van Thijs Swart.

September en oktober 2026

Brouwer, Anneke en Piet, gasten in kamer 1.

Hoogland, dr. Elske, zelfstandig kunsthistorica in Amsterdam; schreef voor het veilinghuis het rapport over het schilderij.

Kaandorp, Joost, broer van Roos en voor de helft eigenaar van het pand.

Kaandorp, Roos, eigenaar en uitbaatster van Pension De Blauwe Uil; stelde dit dossier samen.

STUK 1 · BRIEF

Aan wie dit leest

Bergen, zaterdag 10 oktober 2026

Beste lezer,

Mijn overgrootmoeder, Aaltje Kaandorp-Bos, begon in 1919 een pension aan de rand van Bergen, met een tuin waaruit je over de linden heen de Ruïnekerk ziet liggen. Iedereen noemde haar Aal. Het huis heette De Blauwe Uil, naar een geschilderd uithangbord dat een gast haar cadeau deed, en dat bord hangt nog altijd boven de voordeur. In de jaren twintig kwamen hier schilders, onderwijzeressen, artsen en gezinnen uit Haarlem en Amsterdam. Bergen was toen het dorp van de schilders van de Bergense School; wie een paar dagen kwam kijken, bleef soms een zomer.

Aal liet haar gasten schrijven in een groot, in linnen gebonden gastenboek. Wie kon tekenen, tekende. Wie niet kon tekenen, schreef een versje of een klacht over de soep. Het boek loopt van 1919 tot 1927 en ligt sinds jaar en dag in een afgesloten vitrine in onze tekenkamer. Gasten mogen erin bladeren als ik erbij ben, of als ik het ze toevertrouw. Dat laatste heb ik, zult u zien, te vaak gedaan.

Op maandag 21 september kondigde Veilinghuis Noorderduin in Alkmaar een ‘herontdekt’ schilderij aan: *De Ruïnekerk bij avond*, het tweede doek van de schilder J.L. Brakel, gedateerd 1923. Volgens het veilinghuis schilderde Brakel het in de tuin van dit pension en gaf hij het aan een mevrouw Swart, die hier toen logeerde. Brakel is geen grote naam zoals Gestel of Toorop, maar wel een naam die verzamelaars kennen; het veilinghuis schat het doek op 180.000 tot 240.000 euro.

Ik was trots, eerlijk gezegd. Tot ik op woensdag 23 september het gastenboek uit de vitrine haalde om de bladzijden van augustus 1923 te fotograferen voor de krant. Ik volgde de potloodnummers rechtsboven op de bladen: 45, 46, 48. Blad 47 is weg. Het is er zo netjes uitgesneden, vlak langs de rug, dat je het pas ziet als je de nummers volgt. Ik weet zeker dat het blad er een paar dagen eerder nog in zat, want verschillende mensen hebben het boek die week ingezien.

Ik heb toen pas goed gekeken naar wat er wél in het boek staat over die zomer. En ik kreeg het gevoel dat het gastenboek een ander verhaal vertelt dan de veilingcatalogus. Maar ik ben pensionhoudster, geen rechercheur en geen kunsthistoricus. Het veilinghuis heeft de verkoop inmiddels uitgesteld. Ik heb aangifte gedaan van de vernieling van het boek; de politie heeft mij laten weten dat zij eerst wil weten of er ook sprake is van een vervalst schilderij voordat zij er capaciteit voor vrijmaakt.

Daarom vraag ik het u. In dit dossier vindt u alles wat ik heb: de bladzijden rond augustus 1923, mijn eigen reserveringsboek en gastenboek van september, de uitdraai van onze sleutelkast, de mails die ik kreeg en wat er daarna nog boven water kwam. Ik heb niets weggelaten, ook niet wat mij slecht uitkomt.

Wie die week het boek in handen had, weet ik nog goed. Op zaterdag 19 september heeft mevrouw Lotte Vermaas, een promovenda die hier logeerde, er de hele middag in gewerkt; ik had koor en heb haar alleen gelaten. Op zondag 20 september kwam mevrouw Hoogland, de deskundige van het veilinghuis, het boek bekijken. Meneer Thijs Swart, die het schilderij laat veilen, logeerde hier toen en zat erbij. Ik moest halverwege een kwartier weg, omdat de vaatwasser lekte. Op maandagochtend 21 september heeft meneer Kerkhoven, een restaurateur uit Schoorl, er een klein uur in gebladerd. Ik ben toen bij hem gebleven. Daarna is het boek tot woensdag niet meer uit de vitrine geweest.

Mijn vragen aan u staan achter in dit boek. Zoek uit wat er in 1923 werkelijk gebeurde, wie dat blad uit het boek van mijn overgrootmoeder heeft gesneden, en wie er tegen mij heeft gelogen.

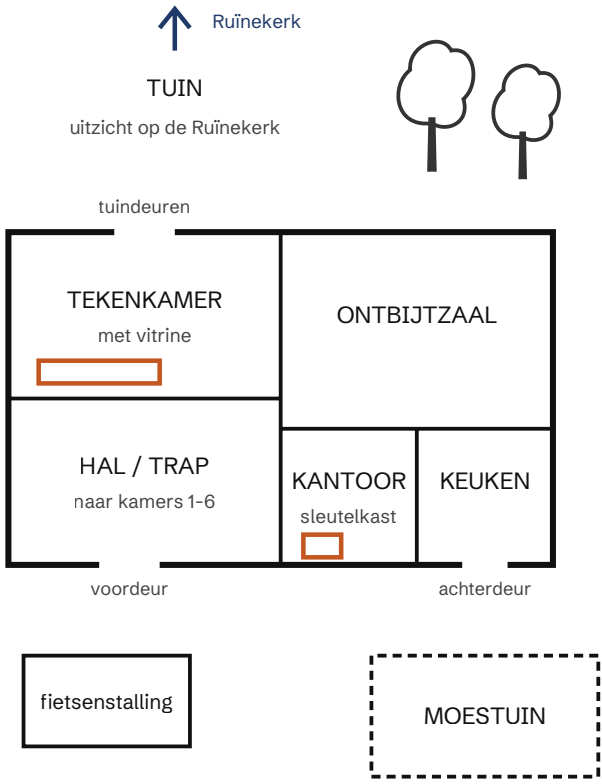
Met hartelijke groet,

Roos Kaandorp

Pension De Blauwe Uil, Duinvoetlaan 7, Bergen (N.H.)

STUK 2 · PLATTEGROND

De begane grond van De Blauwe Uil

Schets door Roos Kaandorp, niet op schaal. De gastenkamers 1 tot en met 6 liggen op de eerste verdieping.

Roos De tekenkamer en de ontbijtzaal kijken uit op de tuin en de linden; achter de linden zie je de Ruïnekerk liggen. Het kantoor met de sleutelkast, de keuken en de achterdeur liggen aan de achterkant. Vanuit de keuken en de moestuin zie je de tekenkamer niet. De vitrine met het gastenboek staat tegen de wand van de tekenkamer, tegenover de tuindeuren. Er is één sleutel van de vitrine en die hangt in de sleutelkast. De kast gaat open met een persoonlijke code; behalve ikzelf hebben alleen mijn broer Joost en onze hulp Dewi een code.

STUK 3 · BESCHRIJVING 1987

Het gastenboek van De Blauwe Uil

WERKGROEP OUDE BERGENSE PENSIONS
Inventarisatie particuliere archieven, blad 14

Datum bezoek: zaterdag 11 april 1987
Adres: Duinvoetlaan 7, Bergen (N.H.)
Eigenaresse: mevr. G. Kaandorp

1. Gastenboek Pension De Blauwe Uil, 1919-1927. Groot formaat, linnen band, blauw, op de voorplat een uil in blinddruk. 112 bladen, rechtsboven in potlood genummerd 1 t/m 112 (nummering vermoedelijk door de oprichtster zelf). Bijdragen in inkt, potlood en houtskool, enkele in waterverf. Op het voorste schutblad een vignet van het pension. Toestand: rug gescheurd, katernen los. Geen bladen ontbrekend.

2. Reserveringsboeken: 1919-1921 (vochtschade, deels onleesbaar), 1922-1924 (goed; bevat ook het verplichte nachtregister), 1925-1931. Het deel 1922-1924 is met toestemming in bruikleen meegenomen voor nadere bestudering.

3. Uilenavond. Volgens de familie hield mevr. A. Kaandorp-Bos vanaf 1922 elk jaar in augustus een tuinfeest met lampions in de linden voor het huis, de "Uilenavond". Datum wisselend, afhankelijk van het weer en de maan.

4. Schilderij. In de gang hing tot 1962 een avondgezicht op de Ruinekerk met lampions in de linden, volgens de familie "door een gast geschilderd voor de Uil". Na het overlijden van mevr. Kaandorp-Bos (1962) met de inboedel geveild. Huidige verblijfplaats onbekend.

Opgemaakt door: J.W. Haring, secretaris

Roos Mevrouw G. Kaandorp was mijn grootmoeder. Het reserveringsboek dat de werkgroep in 1987 meenam, heb ik nooit teruggezien.

STUK 4 · GASTENBOEK

Het voorste schutblad

GASTENBOEK 1919-1927 · VOORSTE SCHUTBLAD

Roos Het vignet is een strook van het eerste briefpapier van het pension, door Aal zelf ingeplakt. Zo zag haar briefpapier er in de begintijd uit: uil, naam, adres. Het gastenboek is in mei en juni 2024 hersteld: nieuwe rug, katernen opnieuw genaaid. Het binden is gedaan door een boekbinderij in Alkmaar; ik heb het boek daarna nooit meer uit elkaar gezien.

Roos Een uil tekenen deden veel gasten, als groet aan het uithangbord. Let niet te veel op de uilen.

STUK 5 · GASTENBOEK

Augustus 1921

FOL. 31R · AUGUSTUS 1921

31

7 aug. 1921. Twee weken regen en toch spijt dat we gaan. De uil op het bord kijkt ons na als een strenge tante.

fam. Roozendaal, Utrecht

15 aug. '21. Drie weken Uil. De kerk staat nu op doek, vanuit de tuin, tussen de twee linden door: zwart koor, kapotte toren, een lucht als oud tin. Die toren mist al sinds 1574 zijn kop; ik mis alleen mijn geduld. Aal, uw erwtensoep heeft meer kleur dan mijn palet.

J.L. Brakel, kamer 3

20 aug. 1921. Meneer Brakel heeft drie weken lang aan het ontbijt over licht gesproken. Wij weten nu alles over licht. Dank, Aal.

Dr. W. Sneller

31 aug. 1921. Laatste gast van de zomer. Aal telt de lakens, ik tel de dagen tot volgend jaar.

mej. T. Algra, Leeuwarden

Roos Dit is het eerste doek waar de veilingcatalogus naar verwijst: Brakel schilderde het in augustus 1921 vanuit onze tuin, tussen de linden door. Het uiltje met het penseel is zijn vaste krabbel.